

Fra handelsskole til ledelsesuniversitet

Johnsens Klumme

Af Erik Johnsen

Vi kender alle historien om karussen i kolben, hvor vandet varmes så langsomt op at karussen - efter sigende - ikke når at mærke temperaturstigningen, før den er kogt.

Værende bevidst på den snigende ændring af vore arbejdsvilkår er vi alle også aldeles klare på, at en sådan ændringsproces skal vi nok fange op, før vi er blevet kogt.

Men gælder det også vores højere uddannelse i ledelse og erhvervsøkonomi ?

Professor Lars Engwall, som er nestor for forskningen og uddannelsen i erhvervsøkonomi og ledelse ved *Uppsala Universitet* har undersøgt udviklingen både i sit hjemland og de øvrige nordiske lande. Han har givet sit essay titlen "The Americanization of Nordic Management Education". Den amerikanske *Business School* er blevet "Rolle model" for den skandinaviske *Handelshøjskole*. Det er sket stille og roligt i kølvandet på anden verdenskrig.

Lad os se på Engwalls argumentation.

Skandinaviens første handelshøjskole blev oprettet i Stockholm i 1909 på privat initiativ og med private midler. I 1911 kommer den første i Finland i Helsingfors oprettet på parallelle vilkår, og i 1917 kommer så *Handelshøjskolen* i København (som først får eksaminationsret i 1922). Endelig oprettes Norges *Handelshøjskole* i Bergen i 1936, atter på privat initiativ og med private midler. *Handelshøjskole* nummer 2 oprettes i Sverige i Göteborg i 1923, i Finland i Helsingfors i 1927, i Danmark i Århus i 1939 og i Norge i Oslo i 1943. *Handelshøjskolerne* er

b.l.a. karakteriseret ved, at de ikke er knyttet til universitetssystemet. Dette tilhørsforhold bliver dog mere almindeligt i den tredje bølge, som i Sverige starter i 1958 ved universiteterne i Lund og Uppsala og i Danmark ved universiteterne i Aalborg, Odense og Roskilde i midten af firserne og i Norge samtidig ved distrikthøjskolerne.

Hvem kørte så løbet til at begynde med og med hvilken orientering? Lars Engwall giver en detaljeret beskrivelse af *Gründerne*, hvor de har fået deres uddannelse, og hvad de stod for professionelt. Fællesnævneren er den tyske handelshøjskoletradition og import af tyske professorer til Sverige. Han peger - ganske rigtigt - på, at *Handelshøjskolen* i Stockholm i begyndelsen fungerede som rollemodel for både Helsingfors og København og senere Bergen.

Men hvordan så det konkret ud i Danmark, dvs. primært i København? Det har vi et meget godt billede af ved litteraturen i tyverne og trediverne, ikke mindst tidsskrifterne "Meddelelser fra Handelsvidenskabelig Studiekulub ved *Handelshøjskolen* i København" fra 1926 til 1937 og "Handelsvidenskabeligt Tidsskrift" fra 1937 til 1954. Det begynder med *handel, jura, regnskab, omkostninger og driftsøkonomi i svøb*. Det sidste felt kan tilskrives *Max Kjær-Hansens* fremstilling fra 1928 med titlen "Almindelig driftsøkonomi" med 28 elementer, der skulle karakterisere denne disciplin: Omkostninger og indtægter, regnskabsvæsen, finansiering og investering, salg og administration. Inspiration og materiale som for-

fatteren havde erhvervet sig ved sit studieophold ved Köln Städtische Handels-Hochschule i begyndelsen af tyverne.

Lars Engwall finder i sit essay frem til, at det netop var denne skole, som de svenske grundere frekventerede og valgte som rollemodel blandt fem kendte tyske handelshøjskoler. De tog navnet "Handelshochschule" med sig hjem til Handelshögskolan i Stockholm. Og så fik de videregående handelsskoler i Skandinavien navnet "Handelshøjskole".

Den tyske arv blev i Danmark omplantet og videreudviklet af professorer som Julius Hirsch og Erich Schneider. Den danske udvikling adskilte sig med årene bl.a. ved at dyrke nationaløkonomi og statistik og reddykke en række funktionsspecialer, lettest karakteriseret ved HD-studierne og det generelle HA-studium. Vi får skabt en egentlig *erhvervsøkonomi* med lokalt kolorit, men hvor den klassiske læst er bibeholdt et stykke ind i efterkrigstiden.

Engwall har en statistik på hvor lærere og studenter ved Handelshögskolan i Stockholm har søgt inspiration og lærdom i udlandet i perioden 1910-1985. Fra 1910-1919 frekventerede kun 11,8% amerikanske *business schools*, i perioden 1960-69 var det 87,3% og i 1980-85 var det 70%. Resten tog til forskellige steder i Europa. USA havde kapaciteten til at tage imod gæster og havde udviklet et mere differentieret styringsmæssigt know-how til sine business-students. Folk skrev afhandlinger i Staterne og blev baseret herpå profeter i deres hjemlande. Det amerikanske verdensbillede på *business administration* havde stille og roligt absorberet det klassiske europæiske.

Den danske parallelle udvikling kom fra

slutningen af halvtredserne med Marshallplanen kanaliseret gennem Handelsministeriets Produktivitetsudvalg, således at vi gennem tredserne får gjort erhvervsøkonomien operationel og får den suppleret med beslutningsteori, adfærdsteori og systemteori, således at vi i halvfjerdsenerne kan møde op med en egentlig *ledelsesteori* baseret på et udvidet erhvervsøkonomisk grundlag.

Den amerikanske indflydelse på skandinavisk ledelsestænkning er nu manifest. Og handelshøjskolen er i konsekvens heraf blevet til en *Business School*.

Engwall har også en opgørelse af den anvendte kursusstoffet, der i Stockholm nok primært er "Europæisk", men hvor amerikanske og europæiske fremstillinger i 1967 stod lige og i 1997 næsten står lige, dog med en lille overvægt af europæisk materiale. Dette gælder ikke for Danmark, hvor vi kører med en overvægt af skandinavisk-sproget litteratur. Og det gælder heller ikke Norge og Finland, hvor det modsatte er tilfældet, her dominerer amerikansk litteratur. Det totale billede for de fire skandinaviske lande er 42,3% nordisk, 42,2% amerikansk og resten "andet".

Sluttelig peger Lars Engwall på, at de nordiske handelshøjskoler har underkastet sig amerikanske normer for evaluering, det gælder om at blive blandt de allerbedste målt på arbitrære skalaer som kan give rosende omtale i *business journals* og institutionernes omtale af sig selv i salgsfremmende brochurer.

Hvorom alting er: Vi har set en udvikling af vore lærestalter fra *handelsskole* over *handelshøjskole* til *business school*. Næste stop er *management university*.

Det glæder vi os til.

Call for papers

Innovation & Entreprenørskab

En udfordring af industrisamfundets traditionelle nationaløkonomiske vækstfremmere synes uundgåelig. Morgendagens økonomi må i stigende grad forventes at blive afhængig af videnstunge medarbejdere og af teknologibeherskelse, herunder kreativitet, videnproduktion samt evnen til at handle entreprenant i forhold til nye muligheder. Men hvordan ser sådanne erhvervsaktører ud? Under hvilke forhold fungerer de optimalt/fungerer de ikke? Skiller Danmark sig ud fra dem vi normalt sammenligner os med?

Det er eksempler på spørgsmål, som redaktionen gerne vil sætte fokus på med et temanummer i L&E 4/04.

Der efterlyses bidrag, som med en erhvervsøkonomisk og ledelsesmæssig tilgang ser på forskellige aspekter af temaet. Som eksempler kan fx nævnes (i) processen, der leder frem til, at iværksættere etablerer og konsoliderer egen virksomhed; (ii) ledelsesmæssige praksis og kompetenceopbygning – herunder betydningen af menneskelig, social og finansiel kapital; samt (iii) ledelse og organisering af produktudviklings- og vidensprocesser. Forhold af vækstfremmende og/eller væksthæmmende karakter for nystartede og/eller unge virksomheder. Men også andre relaterede aspekter kan komme i betragtning.

Redaktør på temanummeret er professor Børge Obel, Syddansk Universitet Odense, som potentielle forfattere er velkomne til at kontakte på tlf. 6550 3236 eller e-mail: boe@sam.sdu.dk

Deadline for artikler er 1. september 2004, men det er ønskeligt, at redaktionen har forslag og resumé i hænde tidligere, helst inden sommerferien.